

Antoni Zając (UW)

Tytuł: „Emil starał się sobie wyobrazić, jak to będzie bez Janka”. Melancholia i homoerotyzm w *Niespokojnych* Leo Lipskiego

Abstrakt

Celem proponowanego wystąpienia jest analiza relacji między melancholią i topiką homoerotyczną w powieści Leo Lipskiego *Niespokojni*. Ukończona w 1948 roku mozaikowa proza opowiada o uczuciowych i seksualnych eksploracjach grupy nastolatków – pierwowzorami tych bohaterów byli przyjaciele Lipskiego, którzy w większości nie przeżyli II wojny światowej, stali się bowiem ofiarami Zagłady. Choć akcja *Niespokojnych* dzieje się w czasach przedwojennych, w narracji proleptycznie zaszyfrowana jest wojenna trauma, a narratorskie parabazy ujawniają zwiastuny całkowitej destrukcji. Lipski rezygnuje z tonów nostalgiczno-elegijnych; pisząc swoją powieść, stara się wywołać widma zmarłych, skupiając się na tym, co w ich życiu transgresyjne i ekscesywne.

Metapsychologiczno-metaliteracki koncept Lipskiego interesująco rezonuje z ważnym, choć rzadko dotychczas komentowanym wątkiem powieści: mikronarracją o bliskiej, intymnej przyjaźni, która łączy Emila – głównego bohatera i *porte-parole* Lipskiego – oraz Janka – jego pierwowzorem był młody krakowski pianista, Jakub Weissman. Opisuując ich stosunki, Lipski częściowo wykracza poza popularny w literaturze dwudziestolecia wzorzec homoerotycznej niewymawialności. Przedstawia burzliwą relację dwóch nastolatków, która z uwagi na heteronormatywne oczekiwania społeczne nie może dalej trwać. Emil dąży do rozstania z Jankiem, świadomy, że musi wpisać się we wzorzec heteroseksualnej męskości, a jednak utrata przyjaciela jest dla niego szczególnie bolesna. O Emilu, próbującym ułożyć sobie życie bez Janka, Lipski pisze już po śmierci Weissmana, rozstrzelanego w 1942 roku we Lwowie. Janek z *Niespokojnych* nie jest po prostu wierną fikcjonalną reprezentacją Weissmana, lecz raczej figurą powstałą z pamięciowych skrawków i odprysków, melancholijnie scalanych w obliczu traumatycznego rozpadu rzeczywistości. To jednocześnie postać i konstelacja złożona ze strzępów wspomnień czy zmysłowych wrażeń przechowanych w pamięci, podatnych na nadpisanie i fantazmatyczne zniekształcenia.

W moim wystąpieniu udowodnię, że *Niespokojnych* można interpretować jako powieść o sekretnym współlistnieniu z nieumarłymi, czyli literackiej inkorporacji (zgodnie z ujęciem Marii Török i Nicolasa Abrahama), która bierze się z niemożności zakończenia pracy żałoby. Posłużę się psychoanalitycznymi i queerowymi konceptualizacjami melancholii, ze szczególnym uwzględnieniem pojęcia „heteroseksualnej melancholii” zaproponowanego przez Judith Butler.

Słowa kluczowe: inkorporacja, heteroseksualna melancholia, homoerotyzm w literaturze, homotekstualność, Leo Lipski, *Niespokojni*, queer studies

Nota o autorze (w tym: stopień naukowy, afiliacja, dane kontaktowe)

Antoni Zając – doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie przygotowuje rozprawę o życiu i twórczości Leo Lipskiego. Realizuje projekt badawczy poświęcony Lipskiemu w ramach programu Diamentowy Grant. Autor tekstów naukowych opublikowanych między innymi w czasopismach „Teksty Drugie”, „Wielogłos”, „Forum Poetyki” i „Narracje o Zagładzie”. Redaktor monografii zbiorowych „Języki literatury współczesnej” (wraz z Janem Potkańskim i Maciejem Libichem, Warszawa 2022) i „Doświadczenie – pamięć – pismo. Życie i twórczość Leo Lipskiego” (w druku, nakładem Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego). Jego zainteresowania naukowe obejmują literaturę polską XX i XXI wieku, filozofię literatury, zastosowanie psychoanalizy w badaniach literackich oraz studia nad nieheteroseksualną męskością.